

Чон дугайында улуг сагыш салышкын

Механизаторларның сөзү

Тавды районунң «Тиналге» совхозунң Чедерде ийги салбырынң алдыга тараа бригадаларның механизаторлары ССРС-ннң Дээди Советиннң бешки сессиясына Никита Сергеевич Хрущевтүң илеткелин улуг өөрүштү болгаш көдүрүшүнү биле танышканар.

— Бистин партиямыстың Төп Комитеди болгаш Совет чааак чонун чагай чоруу дөш доктаамал сагыш салып турар. Бо дугайын сөөгү чылдарга партиянын удаа-араа чорудуп келген улуг кемчелери херезилеп турар.

Төрөн партиямыстың болгаш Чааааымыстың ада сагыш салышкынынга харым кылдыр улам-на эки ажылдарындан чагай чүткүл бисте чок деп чүвени эки билер бис. Мен тараа чаштырылгазынга ажыл норманы ажыра күүседип турар мен. Ам моон сонгаар хуле нормамны чүс бекен хуу күүседирин чедип алыр мен — деп тракторист Ооржак Тойбу-Хаа чүтаазаан.

— Бистер кызыл-тастың тарыгазын дооскан болгай бис. Ам 3000 га чинге-тараа тарынын үргүзүлөп турар бис. Ажылдың темпизин багай өвөс чоруп турар. Чинге-тарааның чажылдазын майның 13-те доозар, чер аударылгазын бедик шынарың чорудар дөш бүгү күштү салымынар — деп, бригадир Ондар Дукур-оол чүтаазаан.

Чуруктуу бригадир Ондар Дукур-оол Дээди Советтин сессиясына Н. С. Хрущевтүң илеткелинин дугайында беседаын кылып тур.

Фото В. Лутковтуу.

База катап бүзүретти

ССРС-ннң Дээди Советиннң бешки сессиясына Н. С. Хрущевтүң илеткелин эгезинден төнтүзүгө чедир радио дамчытыр дывнадым. Бодум ол сессияга олургушкан ышкыш болдум. Бистин чааааымыстың чон-биле харылааган шак индиг күштүгү-лүр!

Чуруктуу чедикширининге бистер, совет хамаатын бургуу чоругарып тур бис. Чон дөш, оң чагай чоруу дөш бистин чааааымышкыш шак ыңчаар сагыш салып турар чааак өскө инитиледе — инитиледин күрүндө чок дөшүн эки билер бис. Америка мамлакаттарының самолеттары бистин чуртувустун кымыгаарын үрөп, өнүк-чөгөөлүг чоруту кылып турганынга даа хордап ордум. Тайбынның херээ чөштү шиттирлеттинеринге олар шактың каларын аны-бүрү арга-биле орадакып турар-дыр. ыңчаааа-даа бистин күрүнестин күчүлүг күжү

идегедиг дөшүнүгө бүзүрөп бис! Бистин партиямыс болгаш чааааымыс чонунң амдыралын улам чаагайдыралынга бүгү-ле чүдөдери кылып турар. Оң чаа, чайынааң чак көргүзүп бо сессияны хуу айтырыллары база катап шынычы-биле бүзүретти.

Бистин бригадасы Сары-Септин ортумак школазынң 450 кизи өөренир үш дайт даш бакынынң туудун августта доозар соругатын салып алган. Ол база тайбынның тууду. Күрүнестиндиг кижи дугайында сагыш салышкынынга харым кылдыр хун, ай, квартал, чыл бүгүзүндө улам эки ажылдарын бригаданын тууду жулары дугуржуп алдымыс.

Г. СИВНОВ,
«Тыва тууду» тревиниң Сары-Сеп участкавуң прорабы.

ИЙГИ КВАРТАЛДЫҢ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРИ ХУУСАА БЕТИНДЕ КҮҮСЕТТИНЕР

Чөөн-Хемчик районунң көдө ажыл-агыйынң ажыл-ишчилери партиянын XXI съездининң, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун шиттирлерин амдыралга чедикширин боттандырар, чеди чылдың ийги чылдың онаалдарын хуусаа бетинде күүседир дөш социалистик чарышты улам калартып, Рязань областың ажыл-ишчилеринң дуржулгазын ажылап неперетпешаан, 1960 чылда бедиктеп хуулааларын алгап.

Районун партия, совет, көдө ажыл-агый органнынң чоруткан органиастыг кемчелеринд түпеленде бири кварталдың хуулаалегери чедикширин күүсеттинген. Район күрүнеге сүт садар талазы-биле хуулаалегин 120 хуу, эйти 187,3 хуу күүсеткен. Бо көргүзүлгө дөш СЭКП обкомун болгаш обкууском бистин районга шилчир кызыл тукут тыныскан. Чөөн-Хемчик районун көдө ажыл-агыйынң ажыл-ишчилери ам ийги кварталдың хуулаалегери хуусаа бетинде күүседир дөш шудургу ажылдап турарлар.

Район бири кварталда 500 ажыг хаванары, 300 баш бода малды семиртилеге тургускан, 47 тонна хаван эдин күрүнеге дужааган.

Ам ийги кварталда 400 ажыг хаваннар, 450 баш бода малды семиртилеге тургустунган. 1960 чылда өт бугулар талазы-биле өт улуг хуулаалег алынган. 1990 тонна, азы өрткөк чылга бодарга 1,7 катап хөй өт, 1418 тонна, азы 1,5 катап хөй сүт күрүнеге дужааттынар. Ол ышка 156 тонна дукту күрүнеге дужаар бис. Оон-биле чергелештир хаван, күш, бора тоолай ажылын бүтү кемчелер-биле сайырадып турган, 1960 чылда 200 тонна хаван эдин, 40 тонна күш эдин, 3 тонна бора тоолай эдин, 1 миллион 500 муң дагаа чуургаларын күрүнеге дужаап болур аргалар бисте бар.

Мал ажылынң продуктуларын бугуларын болгаш күрүнеге садарын көвүдөдир-биле кады инитиниң малын баш сааны көвүдөдиринче, оң уксаазын ажырадырыңче улуг кичөөнгей салып турар бис. Бири кварталда 420 баш инекти, 2000 ажыг койну тарып боозаткан. Бо чылда бола малдың ортумак динг дензини 300 килограммдан, шээр малды 50 килограммдан, хаванарны 80 килограммдан куулаатын деп соруга салып турар бис.

Чер ажылын улам ыңай көгүдөриңче, ылаңгы таранын дудууду бедиринче чүтүлө кичөөнгей салып

турар бис. Ол соруга-биле бо чылдың районга тарылга шөлүн 30 муң га, оң иштинде кызыл-тасты 20 муң га, кукурузаны 1.500 га чедирери төвөлдөттинген. Часкы хову ажылдары эгезинин баштайгы үезинде колхоз бүрүзүнге чамдык четпестер турган болза-даа районун тараажылары Май 1-ге уткуштур өрте чажы тарымыр тараа культурааларын тарылгазын 102,4 хуу, оон иштинде кызыл-тасты 95 хуу күүсеткен. Ам колхозтар картофель, ногаа, кукуруза, мал чөм культураалар тарылгазын чорудуп турар.

Алган хуулаалегери чедикширин күүседир дөш элөөн хөй колхозтар күженишкенин ажылдап, бири кварталда өт, сүт бугулар болгаш күрүнеге садар талазы-биле бири кварталда хуулаалегери эки күүсеткенер. «Искра» колхоз өт садар хуулаалегин 388 хуу, сүтү 243,3 хуу күүсеткен. Ленин аттыг, «Хорум-Даг» «Большевик» колхозтар күрүнеге өт садарынң квартал онаалгаларын 200—300 хуу күүседип, эки көргүзүлгөни чедип алганнар. Ол ышка «Коммунизмче орук», Ленин аттыг, «Октябрь 30 чылы» колхозтар сүт садар хуулаалегери база эки күүсеткенер.

Районга сүт бугулары 1959 чыл-биле деннөргө 40 хуу көвүдөн. Би саар инекке онааштыр сүт саалдазын 60 хуу өскөн. Бо талазы-биле «Искра», Ленин аттыг, Сталин аттыг колхозтарынң бири кварталда көргүзүлгө элөөн бедик.

Сүт саалдазын көвүдөдир дөш чарышкы эки көргүзүлгөни чедип алган саачыларынң саны көвүдөн. Чижээ, «Искра» колхозтун саачылары О. Шанмак, О. Севилбаа, «Хорум-Даг» колхозтун саачызы Х. Севилбаа, Ленин аттыг колхозтун саачылары Т. Мээшке, Т. Мапыр-оол, М. Хуреш, «Коммунизмче орук» колхозтун саачылары Х. Куниускаал, М. Мыйдох олар бири кварталда инек бүрүзүндө 450—500 килограмм сүтү саап алганнар. Бо ады үнгөн муунакчы саачылар 1960 чылда инек бүрүзүндө 1600-тен 2200 чедир кг сүт саарын хуулаалегенер. Олар үк хуулаалегери алдарымы-биле күүседип шыдаар дөшүн чыгынып турар.

Ленин аттыг, Сталин аттыг, «Искра», «Коммунизмче орук» колхозтар ийги кварталда өт бугулар талазы-

биле хуулаалегин база-ла чедикширин боттандырып өгөдөн. ыңчаарга өт бугуларың колхозтарда инек кадарчылары улуг салышкынын кирип турар. Чижээ, инек кадарчылары эштер М. Чүрмет-оол («Октябрь 30 чылы» колхоз), М. Товуучу («Кызыл тараачын»), Х. Дыртук (Сталин аттыг колхоз), М. Тамчат-оол («Искра»), М. Чибин (Ленин аттыг колхоз) олар бир баш малга онааштыр кышкы үезде бир хонукта 400—400 грамм, чайгы үезде 800—900 грамм дөшү өмөлдөдөн ап турар. Ындыг муунакчы малчынар колхозтарда хөй.

Колхозтарын баштаар черлери, партия органиастыларын малчынарның културалт хандырылгазынче улуг кичөөнгей салып турар. «Искра», Ленин аттыг, Сталин аттыг «Коммунизмче орук» колхозтар малчынарнын кол туралгаларында культура баазаларын органиастаан. Колхоз бүрүзүндө сүт-бараан фермаларында эки дериттинген кызыл-булдунар ажылдап турар. Ленин аттыг, «Искра», «Октябрь 30 чылы», «Хорум-Даг» колхозтарда партия органиастылары, колхозтар баштаар черлери хойжуларын, саачыларын, инек кадарчыларын хуулааларын, муунакчы малчынарнын жууражышкынынын, көжөөлери органиастап, дуржулга солгусушкуну кабыла-биле өрттирип турар. Эки ажылдыг бригадаларга, фермаларга тышсыр шилчир кызыл тукутар колхоз бүрүзүндө тургустунган. Социалистик чарыштын түпелдерин оң докутап, айлап удуруп, чарышка шилчиреп, эки көргүзүлгөни чедип алган фермаларын, бригадаларын муунакчыларын илередиң, шаңнаа максалга кирип турар. Эйт, сүт бугулар талазы-биле эки көргүзүлгөни чедип алган колхозтарга тышсыр шилчир кызыл тукутарын партия райкомун болгаш райкууском база тургускан.

Районун көдө ажыл-агыйынң ажыл-ишчилери ажылда чамдык четпестери шиттирленип узулган, иштин куулааларын болгаш бүтү аргаларын четче ажылап тургаш, чеди чылдың ийги чылдың ийги кварталында алган хуулаалегери хуусаа бетинде күүседип шыдаар.

Н. ДИЛКИНЕН,
СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунун секретары.

Ийги кварталда оон-даа хөйну

Чөөн-Хемчик районунң «Хорум-Даг» колхозуң саачызы К. Алдын-кыс чеди чылдың ийги чылдында сүт саалдазын улам-ла көвүдөдир дөш кызымак ажылдап турар. Чыл эгезинден бээр инек бүрүзүндө 538 кг сүтү о саап алган.

Аныак саачы бодунга быгылган инектериннң ажылдазын болгаш кемчелеринн күштедирип келген.

О. МУНЗУН.

Бистин областың барыш талакы районнарың колхозтары болгаш совхозтары Чадаанын инкубатор-куш станциязында хөй санын дагаа оолдарын ап, оларын куш фермаларына өстүрүп турар. Бо чылдың чайгы сезонуң иштинде инкубатор-куш станциязы 180 муң дагаа оолдарын чыгарып үндүр, ол ышкы күрүнеге дужаары-биле 20 муң дагаа оолдарын өстүр деп планнаа.

Чуруктуу Инкубатория эргелекчин Валентина Мошкина чал-чаа чыгарып үндүргөн дагаа оолдары-биле.

Фото В. Лутковтуу.

Чөөн-Хемчик районунң эр, херээжен колхозчуларынга, көдө ажыл-агыйынң бүгү ажыл-ишчилеринге

Барыын-Хемчик районунң көдээ ажыл-агыйынң ажыл-ишчилериннң ХАРЫЫ ЧАГААЗЫ

Эргим эштер, чөөн-хемчикчилер! Барыын-Хемчик районунң эр, херээжен колхозчулары, көдө ажыл-агыйынң тускай өртемчилери, СТС-тин, совхозтун ажылчынары бистер СЭКП-ннң XXI съездининн төөгүлүг шиттирлерин амдыралга боттандырар дөш бүгү улустун социалистик чарышынга кирбешаан, чеди чылдың ийги чылдында көдө ажыл-агый продуктуларын бугуларынң талазы-биле бедиктеп хуулаалегери боттарымыска алган бис.

Силеринң чоруткан ажык чагаа-нары болгаш бистин 1960 чылда социалистик чарышка кылырганыларын хуулап алдымыс.

Чеди чылдың ийги чымы — 1960 чылда бистер боттарымыстың мууна-вусту улуг соругаларын салган бис. Инитиниң малынн баш сааны 1959 чылда турганынга деннөргө бо чылдын мыйыстыг бода малды 12,7 хуу, оң иштинде инектерин 14 хуу, хөйну 17,7 хуу, хаванн 26,4 хуу, күштү 94 хуу өстүрөп дөш хуулаалегин алган бис. Малдың уксаанын эки-жидеринче оңа кичөөнгей салып турар. Ол соруга-биле бо чылдын 1040 баш инектерин, 10500 баш шээр малды экижиткен арыг уксаалар-биле тарып бооздыр. Малдың баш сааны өстүреринн кол-ла аргазын бола, чаш төдү бүрүн камгалап алдырыңда аңгыда чылда ийи удаа оодашкынын алыр болур. ыңчаа-гаш бистер 100 баш төрүр малга онааштыр 93 бээзаны, 110 хура-ганын, 120 анайын алыр деп хуулаалегин бис.

Мал ажылынң продуктуларын бугуларын көвүдөдир талазы-биле улуг соругалар салдырган. Бо чылдын районунң колхозтары болгаш «Барлык» совхоз 1396 тонна эйти, азы өрткөк чылда турганынң 10,8 хуу, 650 тонна хөй сүтү, 1959 чылда турганынң 21 хуу, 107 тонна хөй дукту, өрткөн чылдан 17,6 хуу, 37 муң азы 1959 чылда турганынң 93,5 хуу хөй дагаа чуургазын бүзүрөп деп хуулаалегин алган бис.

Бистин районун колхозтарыннң болгаш «Барлык» совхозтун ажыл-агыйынн адыралында чер ажыла-гыч өвөс чарын элөп турар. Бистер бо чылдын тарылга шөлүн 17,4 муң га чедирер, оң иштинде тараа культу-раларын 12,7 муң га, мал чөм

культурааларын 4500 га, кукурузаны 610 га кылдыр тарымыр бис. Оон-биле кады тараа болгаш мал чөм, картофель болгаш ногаа культурааларынн дүжүдү элөөн бедик болур, ылаңгы өрткөн чылдын тараа культу-раларынн ортумак дүжүдү бир гектардан 9,1 центнер турган болза, ам 13 центнер, кукуруза 235 цент-нер турган болза бо чылдын 300-тен эвөш өвөс болур. Бистин районун колхозтары болгаш совхоз бо чылдын тараанын инити чылдызын 14,9 муң центнер чедирер, азы өрткөн чылдагызын 4 муң центнер хөйну, а күрүнеге 4,6 муң центнер чагай тарааны бээр деп хуулаалегин алган бис.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун шиттирлеринге сорук кирген районун көдө ажыл-агыйыннң ажыл-ишчилери бистер бо чылдын, чеди чылдың ийги чылдында, боттарымыска алган бедиктеп хуулаалегери-висти багай өвөс күүседип турар бис. Бири кварталда колхозтар күрүнеге өт садар хуулаалегерини 147 хуу, сүтү 115 хуу күүсеткен бис, а «Барлык» совхоз өт садар хуулаалегин 155 хуу, сүт садарын 136 хуу күүсеткен. Часкы тарылааны органиастыг эгезин болгаш 6—8 ажыа хунеринде, өрте тарымыр тараа культу-раларынн тарылгазын Май 1-ге уткуштур дооскан бис.

Бири кварталда сүт бугуларынн талазы-биле «Большевик» колхоз эки көргүзүлгөни чедип алган. Сүттүн инити саалдазын 1959 чылдың ол-ла үезинде турганынң 63 хуу көвүдөдир, бир саар инекке онааштыр сүт саалдазын 69 кг немешкен. Ол ышка «Барлык» совхоз сүт саалдазын өрткөн чылдың бири кварталында боозарга 10 хуу көвүдөдир.

Бисте мал ажылыннң муунакчы-лары көвүдөп турар. Чижээ, «Совет Тыванын 5 чылы» колхозтун хойжу-ду Ооржак Төре 1959 чылда 100 баш төрүр хөй бүрүзүндө 132 хура-ганын камгалап алган, бо чылдын төрөөн 215 хөйну 215 хураганын

рын менди ажаап турар. «Барлык» совхозтун хойжузу Куулар Комбу өрткөн чылдын 100 төрүр хөй бүрү-зүндө 130 хураганын алган, а бо чылдын төрөөн 300 хөйну хураган-нарын чидирг чокка ажаап турар. «Большевик» колхозтун саачызы Кара-Сал Мапыраак үш ай дургузун-да бир саар инектен 416 кг сүтү, «Барлык» совхозтун саачызы Кү-жугет Куулар бир саар инектен бири кварталда 418 кг сүтү саап алган, «Кызыл тараачын» колхозтун кадарчызы Куулар Сары-Килис бола малдын дүн-хүнде 400 грамм дензи өмөлдөдөн чедип ап турар.

«Барлык» совхозтун трактористе-ри Тюлюш Муунар-оол, Ооржак Чам-бал, «Большевик» колхозтун тракто-ристери Дойду-Хаак, Көк Хомушкы, «Комсомол 30 чылы» колхозтун трактористери Сат Кочук, Саа Шойдак болгаш өскөлөр-даа часкы хову ажылдарына эки көргүзүлгөни чедип алган.

Бо чылдың ийги кварталында бистин муунакчы харысгалалы соругаалар салдымып турар. Ийги кварталда колхозтар 125 тонна эйти, 102 тонна сүтү, «Барлык» совхоз 120 тонна эйти, 95 тонна сүтү күрүнеге садар. Ону күүседир соруга-биле бистер 820 баш бода малды, 13200 баш хөйну, 8580 баш өшкү, 880 баш хаванын семир-тилеге тургускан бис. Дүн-хун дур-гузунда малдын өмөлдө дензинин бода малга 500 грамм, азы ортумак дензин 310 килограммдан эвөш эвөс, шээр малдын 90 грамм, азы оң ортумак дензини 40—45 кило-граммдан эвөш өвөс, хаванынң 600 грамм, азы ортумак дензини 100 кило-граммдан эвөш өвөс болурун чеди-лип алыр деп хуулаалегин алган бис. Бири инектен сүт саалдазын колхоз-тарга 1450 кг, совхозка 1500 кг че-дирер, бир хойдан дүк кыргыдазын колхозтарга 1,950 грамм, совхозка 2,400 грамм чедирер деп соруга салган бис.

Бо үстүндө айткан бедик хуулаалегерин чедип алыр соруга-биле

муунакчыларын дуржулгазын, ылаңгы Рязань областың партия органиастызыннң практиказын кабыла-биле ажылап турар бис.

Колхозтарын болгаш совхозтун кадрларын, ылаңгы мал ажылыннң ажылдакчыларын быгылгар болгаш экономикти билин бедиктер талазы-биле кемчелер алдынып турар. Кө-дө ажыл-агый теманынга районунн экономикти конференциязын эртирген. Ындыг конференцияларын чок-ку үезде колхозтар бүрүзүнге, совхоз-ка кылып деп турар бис.

Муунакчыларын арга дуржулга-зын солгустурап талазы-биле ажыл-дарын кылып турар бис. Муунакчы-лар боттарынын дуржулгазын дамчы-ды бээр-биле оларын хождунгай ажыл-агыйларже 2—3 хонуктарда чорудуп, а муунакчы кижилерге бол-гаш ажыл-агыйларга барып, сем-нар өөрдөлгөн органиастап, прак-тикалар кемчелерин ап турар бис.

Социалистик чарыштын органиаста-таар талазы-биле, ылаңгы оон дөш-тин болурунче оңа кичөөнгейн са-лып турар. Ол соруга-биле СЭКП райкомун болгаш райкууском чер ажылыннң, сүт саалдазыннң, тулуг ажылыннң талазы-биле шил-чир кызыл тукутарын тургускан болгаш чер ажылыннң талазы-биле шилчир кызыл тукут 5 хонуктап, оон өскөлөрүн ай саанында тышсы-турар бис. Оон аңгыда районун «Муунакчы кижилери» деп альбом-ну тургускан. Колхозтар бүрүзүндө бригадалар, фермалар, саачылар аразынга шилчир чоруу тукутуга-тар бар, оларын 5 хонуктап, 10 хонуктап, бир айлап анги-аңгы тып-сып турар.

Малчынар ортузунга болгаш хову туралгаларына культура-массалыг ажылдарын органиастаар талазы-биле чамдык кемчелер алдынып тур-дар. Культура килдинин автоклу-вун болгаш агиткулторбригадалар тургускан. Олар часкы хову ажыл-дары эгезинден сонгаар хову тур-алгаларына 9 удаа өн конертерин көргүстөн. Акта, Кызыл-Тайгада

Чехословакияның национал байырлалы

1945 жылдың май 9-та, Совет Армияның дайынчылары Прагадан тура-халышкан ажилчы чоннар-биле кады фашисттер ажалыкчыларны чыла-ча шалкып, Чехословакияны хостаан-ныдан бер 15 чыл оюн Чехословакияга калбаа-биле демделген. Фашисттер Германияны тилезин, Прага-ны хостаанын оо хүнү Чехословакияны улустарының национал байырлалы болу берген. 1945 жылдың майдан 1948 жылдың февральга чедир чурттуу иштинге Коммунисттер партия удуруткан ажилчыны агым-биле буржуазияның аразында кадыг-дошкун демисел чоруп турган.

Чехословакия улусту эрге-чагырганын чыдарында муракчы индустриалдык куруне болу берген болгаш ам экономика талазы-биле эң-не хөгжүдөлгү капиталисттер чурттар-биле чедикширенип чарып турар.

Чехословакияның кээде черлеринде удуг революцион чартымышынар база болган. Чехословакия кээде социалисттер хөгжүдөлгү өрүүндө быжы-биле кирген. Улеттирүүн болгаш кээде ажил-агым-биле удуг чедикширенип ачымда ажилчы чоннарым амыдыралының бедик дендени чедип алдыган.

Ленинни принциптеринд өзү-биле национал айттырын шийттирилген, ажилчыларның болгаш тарраачыларның быжыг эвлектин даргапал тургускан.

Марксизм-ленинизмни бүгүтү тилээр өөрединге, пролетаржы ин-

ЭН БЕДИК АМЫДЫРАЛЧЫ ДЕНВЕЛДИ ТУРГУЗАРЫВЧЕ ОРУКТА

Ам делегейин хей-ниитизини кичээгейи СССР-нин Дээди Советини бешки сессиязычче улаган. Н. С. Хрущевтин илеткелин парламента болгаш радио дамчытыр калбаа-биле тайылбырлап турар.

СССР-нин Дээди Советиниң сессиязын ажиттыганынын дугайында мындайдыгы, сессияга Н. С. Хрущевтин илеткелиниң толаргай допчуланын Праганын солунары «Совет Эвилели удуруткер тырттары соксиди турар», «Кижиниң аас-кежиниң дугайында сугым салымшыны», «Бүгү-ле чүвени тайылбыр, бүгү-ле чүвени чонга» деп эгелер-биле бири арнынраында парлаан. Совет улустуң амыдыралының деннелин улам мый бедиктериче уланган чаз кемчелерни ап чорудар арганы берген улус ажил-агым-биле бүгү адыралының хөгжүдөлгүне Совет Эвилелиниң чедикширенирин дугайында илеткелде чугаалаан черни солуннар онаалап ап турар.

Хей-ниитиниң санал-оноалын илеретпешан, солуннар мына Совет Эвилелиниң тайында мынакылдыг чыгыштык чок шыгыч политиказынга байыр чедирип турар болгаш «куш дөгээриниң» база «соок дайыны» албытыг политиказын талдакчыларның арестиси чимээ-шишкенирин буруу шаап турар. «Обрана люду» солун Н. С. Хрущевтин илеткелиниң алыс уткамын илеретпешан, коммунизм дээрге оран делегейге аас-кежиктиг амыдырал чуртталганын тургузарга бүгү аргалары кижилерге берип турар дээрин онаалап демделген.

СССР-нин Дээди Советиниң чазактар баштыгының чөвүлө хуралының бүтүзүндө ажиттыганын сессия делегейде эң чугула болушкун болуп турар деп Венгрияның «Мадьяр немет» солуну бодунга тайылбырларынга айткан. Совет чазактын баштыгынын илеткелни ийи кезекке тодаргай хуваалып турарды, ол ийи кезектин бирин Совет Эвилелинин иштиги амыдыралынын айттыгыларынга болгаш база бирөөн делегейин чазактар баштыгынын ужуражышынын бүтүзүндө тургустууга байлалыга хамаржыр — деп бо солун айткан. Мычазалок илеткелни ийи кезектериниң аразында кончук сырып харылаа туруп турар. Дээди Советтин сессиязыга делегейтинге ол кемчелер болза Совет чазактын тайыны политиказын принципалдыг үндешинери-биле сырып холбаалы, мычангыш олар делегей байдалынын хөгжүдөлгүне тодаргайлачкы рольду болуп турар.

Совет Эвилелинде чоруттуруп турар кемчелерде болууга энежеки делегей чүве чок деп бо солун бижээн. Ол дээрге коммунисттер ниитинде тургузуу миллион-миллион ажилчы чоннарга амыдыралдык делегейде эң аян байдалдары хамдыр берип турар дээриниң бүтүрүлгөсү-дир.

Н. С. Хрущевтин илеткелиниң дугайында илеткелде Берлинниң солуннары бири арнынраында парлаан. Германияның Социалисттер чангыс-ай партиязынын органы «Небес дейчланы» солун СССР-нин Дээди Советиниң Кремльде хуралын төөгүлүг деп алган. Солунуң демделеп турарын баурап аларга, ам Совет Эвилелинде чоруттуруп турар кемчелер коммунизм дээрге кижилерге эң-не бедик амыдыралчы деннели болгаш аас-кежини тургузуп берип турарының дугайын херечилеп турар.

Чепселенишкенин дүжүрер айттыгыңың талазы-биле бодунга савалдары Совет Эвилели барымдалап турар деп «Жиде Варшава» солун айттып турар. Соок дайынын, өңчүк-чөгөөни соксидиричче болгаш оран делегейге ыжым чорукту болгаш тайынын хамдырычыне АКШ-ны СССР база дагын кыйгырган.

Н. С. Хрущевтин илеткелиниң делегерге допчуланын бүгү румын солуннар көскү черлеринде удуг эгелерин аздаа парлаан. Ол илеткелде «Скыттей» солун «Делегейге эң бедик амыдыралчы деннели тургузарыче орукта» деп бүгү арнын кемчелер эгениң аздаа парлаан.

Пекинниң солуннары СССР-нин Дээди Советиниң бешки сессиязын ажиттыганын дугайында инфор-мастыг дымнадыгы делегей амыдыралы деп болуктериче сессияны күн айттыгылары айттып турган парлагалган. Бири айттыгыңың талазы-биле СССР-ниң Министрлер Чугулуниң Даргазы Н. С. Хрущев сессияга илеткел кылган деп дымнадыг делегерде турар. Сессия ажиттыганын дугайында дымнадыгы Пекин радиолары дамчыдып тургулаан.

Моолдун ажилчы чоннарының кичээгейи СССР-нин Дээди Советиниң сессиязын улаган. СССР-нин Дээди Советинге чугаалажыр кылдыр тургускай айттыгылар бистид моол ажилчыларын совет улус дээш кылгаар чок өөрүштүгүн хайымыгырып турар-дыр деп Чойбалсан атыг улеттир комбинатынын техниги Доржотов чугаалаан. Удуруткерлеры тырттары соксидиричче болгаш ажа хүнү кызырычыче улаган додаргай бажынарны кылган, Совет Эвилели оң кара чангыс соорулгазы болза дайынын черле көөр хөөн чок бодунуң улустунга улам-на аас-кежиктиг амыдыралды тургузары болур дээрин бүгү делегейге база дагын көргүскөн.

Лондонун солуннары Н. С. Хрущевтин илеткелиниң дугайында отчүтү көскү черлеринде удуг эгелерин аздаа парлаан. «Дейли уокер» солун Н. С. Хрущевтин илеткелниң кол тема кылдыр шилеп алган. Барыны талазы чамдык ажилдагычыларын чугаалаарын болгаш кемчелерин барымдалап аларга, олар таарыштыр шийтирилешкени дээш тургуп турар дээриниң дугайында Н. С. Хрущевтин меделелин солун онаалап айткан.

Майын бирде орус агаар делегинче америк самолёттуң ужулушкуну өңчүк-чөгөө-дир деп «Таймс» солун редакция чүгүлдө бижээн.

СССР-нин Дээди Советиниң бешки сессиязын ажилы Франциянын, Индиянын, Австралиянын болгаш эске-даа чурттарың хей-ниитизиниң болгаш парлагалымын кичээгейиңиң түвүндө артын үргүлчүлөшкөн.

Чехословакия Республикасы. Бирөө хоорайда Хосталга шөлү. Чехословакия телеграф агентлигиниң фотоосу.

Н. С. Хрущевтин илеткелиниң даштык политикага хамарышкан кезең бо солун болза бедик деннеле чөвүлө хуралды мурунуга Совет чазак бүгү күрүнелер чепселенишкенирин бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүргөн турун дээш, дайынын чепселерин узуткаары болгаш армияларын тардыры дээш, ийи герман күрүнелер-биле тайың керээзи болгаш барымын-бердин айттыгыны шийтирилээр дээш саналап турар деп демделген.

СССР-нин Дээди Советиниң сессиязын болгаш анаа Н. С. Хрущевтин илеткелинче бүгү пошма парлаага кол кичээгейин салып турар. Совет Эвилели улустар аразында дүжүрүлүг чорукту кошкарды болгаш улустар аразында кады ажилда-жылга дээш чүгүлдүг тургуп турар деп «Трибуна люду» солун бижээн.

(СЭТА).

Социалисттик чурттырда

Мурнакчы ажилчылар инженерлер болуп турар

Кыдатка 1960 жылдың эгези бүдүрүлгө чартымышынын болгаш техниктиг интеллигенциянын хүрээ-ленинге бедик квалификация ажилчы отрядтарың массалык немешкени-биле демделетинген. Чурттуу яны-бүрү улеттирүлүг районнарында күш-ажылды алдарыг мурнакчыларынга инженер атты тыпысып турарының дугайын кыдат солуннар бижип турар. Ол болза Кыдаттың Коммунисттер партиязының он-он чылдарда чорудуп келген кызыкмак организация болгаш кижизидиңчи ажилынын түнелди болур.

Чаз инженерлер кымырды ол?

Парлаада адаткан фамилияларын аразында Харбин хоорайның Фрезерошлуги Су Гуан-минниң ады бар. Совет корреспондент мен, ийи чыл бурунгаар, Су Гуан-минни салгалачыларын Соңу-Чөөн Кыдатка шимчээшкенин хайгаарал көөр аргалык болган мен.

...Харбинниң паровоз-вагон-септелге заводунуң цегинде дүштөк чөм часпарының төнгөн мезээни дып-дып турган. Кижилер станоктар чанында четкелек туралда өң ужулда станок хөдөлүп эгелей берген. Ол үжге көрүнү бөрүмге, станок чанында күдөр мага буттук ажилчы тур, Фрезер станокче кичээгейинг эвлекпешан, ол чанында чүгүлдө эскер-бонитиг, кылдып турган чүвешинден карактарын ыратпайн турган.

— Бо бистид ажилчы Су Гуан-мин-дир, оон дугайын дымнаан боор силер, ала? — деп, заводтун директору чугаалаан.

Хойлушкан монуңу бүдүрүлгө-леринде «Су Гуан-минниң шимчээшкени» клавирлар дугайында мезээ-лерин Харбинниң ол эртеңги бүгү солуннарында удуг эгелерин парлаан турда, ону калчыл билбес боор.

Хүннүң мадыры-биле чугаалажыр дээш, эзелчег төгүлгө манзарын шийтирилеп алган мен.

Оң-биле завод эргелелин улуз хүлээп алыр өрөөлүнө ужуражыл келдиңс. Ол бөдүн кижиниң угаанын, иштиги сугым-сеткилин эвез ханы бодамчалыг чоруп оон даштык мезү-шынарындан доран-на сагындырып келир. Швергин дымраттыңан, арыг чулуттуңен, Су Гуан-минниң бажынын дүктери көргөй-лей берген болзажок, ол бодунуң 44 харымыдан ыракта аныяксыг көстүп олурган.

Су Гуан-минниң амыдыралы—кыдат ажилчыларының гоминданчы-кичи даралдык үезинден амгы социалисттер чурттуң өөрүшкүлүг күш-ажылдын хүнеринге чедир өрткөн өрүүнүгө үлөгер-чижек болган. Су шололга чүгө аш айларда өөрөнгө, он ийи харымыдан эгелен аводка ажилда ужура таварышкан. Заводтун эвез ону ады чылын өөрөнкүчө түзүп келген кирезинде станок чанынче чокушталдып, дажыган, аштар ажилдарга, алба-дарт турган. Кызыкмак чүгүлдүг ол бичил оол техниканы кончук чамгыт ханымчалыг сонугурап турган. Калж ол станокка турупкан өед, аңаа үргүлчү коргунучу—арай боорда борастанып турганы кызык ажил төлөврийн беэни казып турган.

Хосталга өөлүндө баштайгы чылдар дабыз берге турган. Хей чылдарда баш улеттир бүдүрүлгөлерин ажалок үрөгдөп, станоктар чедиппес, а бар машина техника чөзөр беш, харын үжөн чылдар дургузунда ажилдаатпанын эргижиреэн турган.

Харбин хоорай 1945 чылда хостаттырган, паровоз-вагон-септелге заводун ажилчылар далаштыг калып тургузуп турган. Кыдат улус

Республика чарлаптыган соонда, 1947—1949 чылдарың үезинде, чаз шынарым, социалисттер күш-ажылчы чарым эң-не баштай Харбинге калбарып үнгөн.

Су Гуан-мин баштай, бодунуң эрги, 1928 чылдагы тургустунан эргезер станогун «чаарткан». Оон соонда ол яны-бүрү аргаларын бодал, чартыгаларын чогаалды эгелен. Ол чорук планыг онааладарын чедикширенип күүсөдиринге аңаа иди-ни берген.

Билг чок чоруп узуткаар соору-га-биле Су Гуан-мин шуудуру өөрөн-ип, техниктиг литератураларын номчуп турган, ыланга совет тускай эртемнигер-биле кады ажилдап турган үезинде ол соорулганы улам күштөлдүргөн. Кады ажилдап турганы Махров, Леонов, Ковалев болган эске-даа совет тускай эртемнигер-лерин Су Гуан-мин кончук үнелел чугаалаан.

Су Гуан-мин бүгү-ле номчааны техниктиг журналдардан бодунуң цегинге ажилчы дег чүдүлери ап турган. Бедик бүдүрүлгүлүг дээр-бектелчек фрезаны ол ийчаар белет-кеп турган. Совет дөвөлөл шийгилер баурап оон кылган «Кучуру-заланчак» фреза бир чүвени ажилдап кылдырынды бүдүрүлгүдүн 5 катап улгаттырар арганы берген. Харбинниң паровоз-вагон-септелге заводунуң коллективин Су Гуан-минниң алдар ханызын баурап, аңаа, 1950 чылда заводтун муракчымы, а 1956 чылда хоорайның муракчы бүдүрүлгөсүн аты тымыскан.

Су Гуан-мин Кыдаттың Коммунисттер партиязынын хүрээленинге 1956 чылда хүлээп алган болган. Бүгү-кыдаттын бүдүрүлгө муракчы-ларын оң чылын болган чымжык-та баар делегатак база сонугтурган.

Бистиг ужуражып турган хүнүвүскө чедир чүгө паровоз-вагон-септелге заводунда беэни Су Гуан-минден өөр-лөп күзөли 2400 кижилер илереткен, а мокуда ол шимчээшкени он-он муң ажилчылар кижилер берген турган.

— Мээң чедикширенип болгаш мен илдер-ламылаага чедирген чорук муракчы дуржулганы өөрөнүп ап турарым совет тускай эртемнигер-биле харылашкак. Ол дээш оларга четтирим. Мээң чуртун күчүлдүг социалисттер чурт болзун дээш улам кызыкмак ажилдар мен — деп, Су Гуан-мин, ийчаарда менээ чугаалаан.

Су Гуан-мин сөөлү ады чылда он сес чылдык ажилды күүсөткенин солуннар ам бижип турар. Ол чүс ажим техниктиг эде чогадылгаларын кылган болгаш бодунуң эрги станогун чартаган. Оон станогунуң ажилды фотозлектро хыналда-оноалады тургузуунуң дузазы-биле чоруттуруп турар. Су Гуан-мин бодунуң ийги беш чыл оноаладым чангыс чылда күүсөткөн.

Чөөкч чаз болган улус төлөөлери-ниң Бүгү-кыдат хуралынын ийги сессиязынын трибуназында Су Гуан-минниң үнү бүгү чуртка чангы-ланган. Күш-ажылдын сургалыг му-ракчымы — инженер Су чурттуң ажилчы аныганы Кыдатка соци-ализмни тургузарынга бүгү күжүр бээр, дидим чартыгылар болурунче кыйгырган. «Чангыс чек-далач час турга—ол чаз эвес, чөк-чүс муң өңгүр чөкөчтер частырга ам час бол-ганы ол»—деп, улустун үлөгер сөзү оң чугаалаан.

«Су Гуан-минниң шимчээшкени» кол уткалы күш-ажылды чаз. бедик медегердиг көөрүндө. Харбин-чилериниң — сугуанчының өзү-биле

ажылдар дидип турары — ол дээрге чүвени үрей кылбайн ажил-дары, өөрманы ажим күүсөдирин муракчы дуржулганы өөрөнери, өскелерин өөрөдирин, чартып чогады-ры болур.

Моку бурду буттары Су Гуан-минниң. Мычангыш ол шимчээшкэн Кыдатка социализмниң бүрүн тил-елгеи дээш: «чүвени хей, Дуртен, эки, камналыгы кылды» лозунун ала-биле чуртта калбарган хей санын бүгү улусту чалгының чүгө бичин кезин.

Кыдаттын улеттир болгаш кээде ажил-агым-биле хөгжүдөлгө ийи санын инженер-техниктиг кадрларын негер турар. Анаа үндешиле 1957 чылда Кыдаттың Коммунисттер партиязы: «амгы үениң мергежилди кадрларын кижилер» лозунун үн-дүргөн. Ажилчылардан чаз инженерлер—чуртта тургустунуп турар амгы үениң мергежилди тускай эр-темин армияның авангарды, нацио-нал интеллигенциянын хүрээленинге үнелгил немеледе долуушкун болур. Ол чүгө дуржулгалык мастерлер эвес, оон-биле кады олар буттары-ның култуурду деннелин бедиктериче могаг чок демиселчи, социалисттер бүдүрүлгө өзүлдеги организациячы кижилер болур.

«Гуанжөн жибзо» солунуң бижээнин баурап аларга — ол чаз инженерлер билиглерин турустук шийттирилгө аларда, чогадычы ажил-чорудуларын боттандырып боттарынын хууда адыры, хей амы алыры дээш эвес, а бүдүрүлгенин бурунгаар хөгжүдөп, Кыдатка соци-ализмни дүргөн тургузары дээш шийтирилгил демиселчип турар.

Дүңгү ажилчыларын инженерлер кылдыр депшидип турары олар-нын угаан-бодал талазы-биле өзүлде-зинге, социализмниң тургузуушкунуңа оларын практика талазы-биле улуз салымшынынга чонунг иделгил болур. Е. ФИЛИМОНОВ.

Редитор Н. С. ШОЙГУ.